

УДК 06.75.73

Ірина БЕНЬКО,
Лідія ГУЦАЙЛУК

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ФОНДУ УНІВЕРСАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Резюме. Висвітлено суть та особливості використання тарифів на телекомунікаційні послуги у галузі зв'язку.

The summary. Essence and features of the use of tariffs is reflected on telecommunication services in industry of connection.

Ключові слова: електрозв'язок, тарифні доходи, телекомунікаційні послуги, споживачі, абонентна плата.

Вступ. Проблема аналізу диференціювання тарифів та абонементної плати за користування телефонним апаратом є досить важливою і характеризується в першу чергу якістю організаційних відносин, що охоплюють всі рівні господарської діяльності. Доходи є грошовими коштами, які отримані підприємством за надані послуги і засоби зв'язку за встановленими тарифами. Саме тому загальну суму доходів в галузі зв'язку прийнято називати тарифними доходами. Тарифні доходи є одним з основних фондоутворюючих показників в галузі зв'язку.

Актуальність теми дослідження обумовлюється особливим місцем зв'язку в системі економіки країни.

Метою статті стала розробка методичних і практичних рекомендацій щодо аналізу суті та особливостей використання тарифів на телекомунікаційні послуги у галузі зв'язку.

Для аналітичної оцінки даної проблеми в роботі ставилися такі **основні завдання:**

– вивчити теоретичні аспекти, що стосуються ролі та місця галузі зв'язку в економіці України;

– вивчити існуючу класифікаційною тарифів на телекомунікаційні послуги;

– обґрунтувати необхідність утворення фонду універсальних послуг за рахунок цільової надбавки до тарифу на телекомунікаційні послуги, що надаються операторами і провайдерами телекомунікацій.

Виклад основного матеріалу. Воробієнко П.П., Лозова Т.І., Орлов В.М. та інші автори вказують, що детальний облік та аналіз тарифних доходів у галузі є вкрай необхідною і одночасно обов'язковою умовою розвитку телекомунікаційного ринку України [7, с.102].

Законом України „Про телекомунікації” визначена мета галузі електрозв'язку – надання громадянам України загальнодоступних (універсальних) телекомунікаційних послуг за регульованими державою тарифами, можливість задовольняти потребу в телекомунікаційних послугах, повноцінно брати участь в політичному, економічному та громадському житті суспільства. При цьому пріоритетними в забезпеченні універсальними послугами визначені мешканці сільських, гірських районів, а також уразливі групи споживачів – інваліди, пенсіонери, малозабезпечені сім'ї. Однак Закон не передбачає механізми досягнення цієї мети, і тому визначена мета залишається декларацією.

В Україні протягом багатьох років існує проблема незадоволеної гострої потреби на встановлення домашніх телефонів, особливо в сільській місцевості та депресивних районах. У 12,5 тисячах населених пунктів тільки три відсотки населення мають телефони, а близько у 2 тисячах населених пунктів телефони відсутні взагалі. При цьому, починаючи з 2005 по 2008 рік, спостерігається щорічне зменшення майже у двічі кількості встановлених телефонів на селі, при кількості заяв на встановлення телефону близько 350 тисяч. Це пояснюється, з одного боку, збитковістю будівництва мереж та надання універсальних послуг в сільській місцевості, а з іншого – відсутністю законодавчого визначення джерел фінансування розвитку доступу населення до цих послуг [8, с.98].

В сучасних умовах функціонування телекомунікаційного ринку України перед вітчизняними операторами телекомунікацій постає важлива проблема формування економічно доцільної та науково обґрунтованої величини тарифів на послуги телекомунікацій. Тарифи повинні давати можливість задовольняти потреби оператора у фінансуванні розвитку телекомунікаційної мережі, доведенні якості послуг до рівня, який би відповідав сучасним світовим стандартам та, в цілому, повинні бути адекватними ринковому середовищу і

дозволяти українському оператору телекомунікацій мати необхідний рівень рентабельності при задоволенні потреб ринку споживання.

Важливою класифікаційною ознакою тарифів на телекомунікаційні послуги є сфера застосування послуг. В умовах низької платоспроможності основної частини населення тарифи на більшість традиційних послуг для цієї категорії споживачів установлюються нижче вартості і навіть собівартості надання. По суті, ці тарифи є пільговими, хоч формально відносяться до звичайних, чи як визначено наказами про їх введення: Граничними тарифами на загальнодоступні телекомунікаційні послуги. Збитки від надання послуг компенсуються за рахунок підвищених тарифів для абонентів виробничого сектору, комерційних підприємств і організацій [2, с.117].

На нашу думку, перехресне субсидування у формі, коли тарифи диференціюються лише з урахуванням платоспроможності різних категорій споживачів, доцільно застосовувати лише на етапі становлення конкурентного ринку телекомунікацій. Надалі необхідно формувати тарифи, диференціюючи рівень якості послуг (організації споживають послуги більш інтенсивно, ніж населення, отже повинні купувати послуги за вищими тарифами, ніж населення, і, до речі, мають вищу платоспроможність). При цьому повинна бути відсутня форма субсидування одних категорій споживачів за рахунок інших.

Діюча сьогодні в Україні методика диференціювання тарифів на телекомунікаційні послуги за категоріями споживачів передбачає виділення трьох груп споживачів: населення, бюджетні установи та інші організації.

Таблиця 1

**Доступ до телекомунікаційних мереж загального користування
(установлення телефону)**

№ п/п	Вид послуг	Розмір оплати (грн., без ПДВ)		
		Для підприємств, установ		Для населення
		бюджетні	інші	
1.	Основного телефонного апарата підключеного до окремої лінії	600,00	600,0	150,00
2.	Основного телефонного апарата підключеного за спареною схемою	533,33	533,33	133,33
3.	Паралельного телефонного апарата у різних абонентів	400,00	400,00	100,00
4.	Телефонного апарата односторонньої дії	333,33	333,33	83,33

Згідно з цією методикою плата за послугу установлення телефону для населення установлюється в чотири рази нижчою від тарифу для бюджетних та інших організацій, а тариф на дану послугу визначається, виходячи зі структури споживання послуги різними категоріями. Окрім того до зазначених тарифів у селах та селищах міського типу, крім райцентрів, застосовується коефіцієнт зменшення 0,8, що теж є неправильним, оскільки телефонізація 100 квартирних будинку в місті і телефонізація села в якому у 100 будинках будуть встановлені телефони потребує різної величини затрат на будівництво (в сільській місцевості у 3 – 5 разів дорожче).

Абонентна плата за користування телефонним апаратом для населення та бюджетних організацій на 36 відсотків нижча за тариф, для інших організацій. Ще разючіша різниця в абонентній платі для населення в сільській місцевості і містах. Без похвилинного обліку вона становить 53 відсотки, а з похвилинним обліком місцевих телефонних розмов 42 відсотки. Аналогічна різниця в тарифі складається для бюджетних установ, інших підприємств, організацій. Ще більший розрив в тарифі абонентної плати за користування телефонним апаратом для населення в сільській місцевості й абонементною платою за телефон для інших підприємств та організацій в містах. Тариф складає лише 30 відсотків без похвилинного обліку і 36 відсотків з похвилинним обліком місцевих телефонних розмов.

Крім того, ще більше поглиблює негатив те, що вартість кожної секунди розмови для всіх видів включення телефону понад встановлений ліміт для всіх абонентів сіл і селищ

міського типу, юридичних та фізичних осіб, на 43 відсотки нижча за аналогічний тариф для абонентів міст і райцентрів.

Таблиця 2

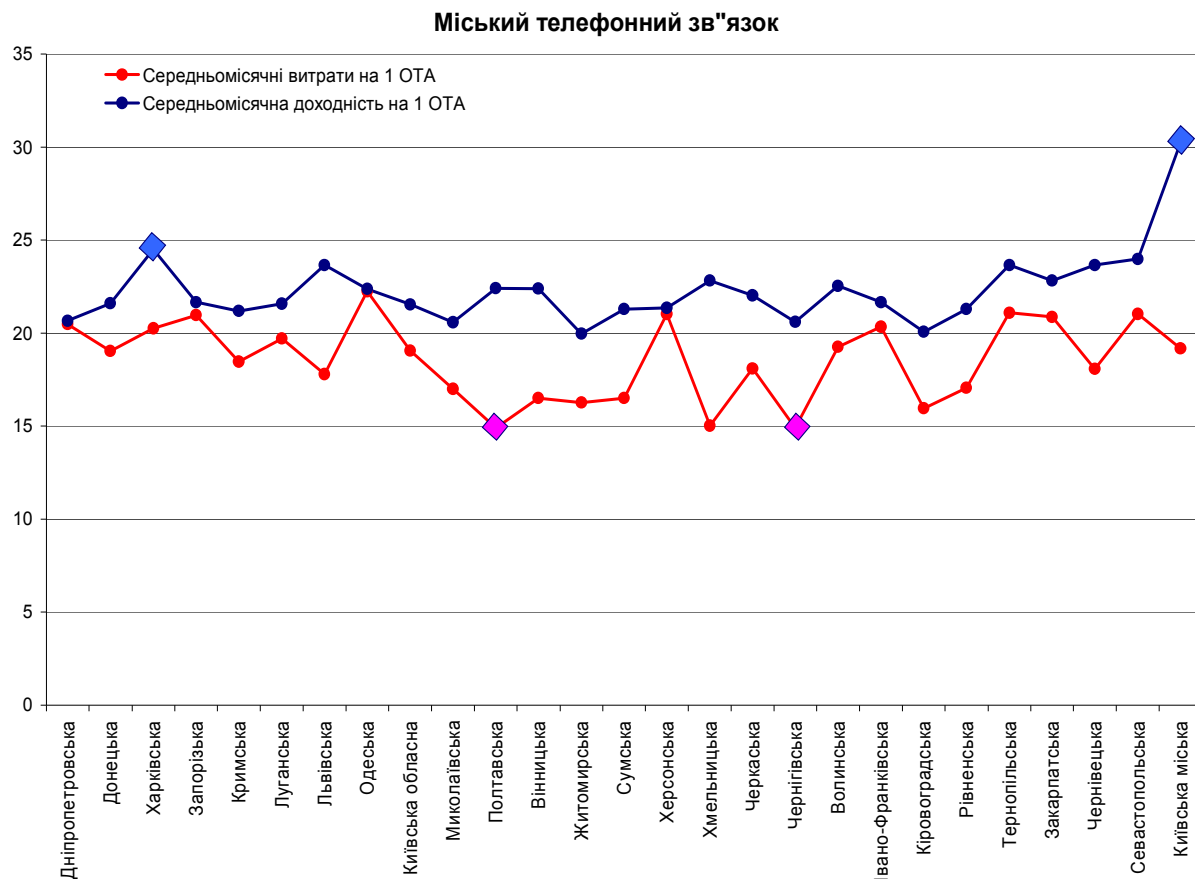
Абонементна плата за користування телефонним апаратом (за місяць)

№ п/п	Вид послуг	Розмір оплати (грн., без ПДВ)					
		Для підприємств, установ, організацій				Для населення	
		бюджетні		інші		без погодинної оплати	з погодинною оплатою
		без погодинної оплати	з погодинною оплатою	без погодинної оплати	з погодинною оплатою		
1.	За основний телефонний апарат, підключений до окремої лінії абонентам міст і райцентрів	19,58	13,70	30,74	21,52	19,58	13,70
2.	За основний телефонний апарат, підключений до окремої лінії абонентам сіл та селищ міського типу	9,10	7,96	14,30	12,52	9,10	7,96
3.	За кожну секунду розмови для всіх видів включення телефону понад встановлений ліміт абонентам міст і райцентрів	x	0,00075	x	0,00075	x	0,00075
4.	За кожну секунду розмови для всіх видів включення телефону понад встановлений ліміт абонентам сіл та селищ міського типу	x	0,00043	x	0,00043	x	0,00043

В той же час даний механізм диференціювання тарифів за категоріями споживачів не дає можливості враховувати фактор платоспроможності ринку споживання послуг телекомунікацій, необхідність забезпечення відповідної якості послуг, нерівномірність навантаження в процесі надання послуг різним категоріям споживачів, а також конституційно проголошену рівність усіх форм власності (що не дає права продовжувати практику використання різних тарифів для держбюджетних та інших організацій).

Таким чином внаслідок незбалансованої тарифної політики ВАТ „Укртелеком” сьогодні забезпечує надання відверто збиткових послуг електровз'язку, таких як проводові мовлення, телеграфний зв'язок, сільський телефонний зв'язок, міський телефонний зв'язок за рахунок доходів одержуваних від міжміського і міжнародного телефонного зв'язку і комп'ютерного зв'язку.

Негатив даної ситуації відображено на рисунках 1 і 2, де відображено доходи і витрати міського і сільського телефонного зв'язку в розрахунку на 1 телефонний номер по регіонах України.

Рис. 1. Середньомісячні доходи і витрати на 1 телефонний номер міського телефонного зв'язку в 2008 році по регіонах України.

Як видно з приведених даних рисунка 1 в 2008 році по регіонах України доходи міського телефонного зв'язку дещо перевищували витрати по їх експлуатації. При цьому середня величина доходів складала 22 гривні, а середні витрати – 18 гривень. У двох регіонах (Одеська і Херсонська області) доходи і витрати на 1 телефонний апарат зрівнялись. А враховуючи той факт, що в доходах на 1 телефонний апарат враховано податок на додану вартість отримуємо діяльність міського телефонного зв'язку на межі збитковості.

З даних рисунка 2 ми бачимо, що в 2008 році по регіонах України витрати по експлуатації сільського телефонного зв'язку значно перевищували доходи одержувані від цієї галузі зв'язку. При цьому середня величина доходів складала 12 гривень, а середні витрати – 35 гривень, тобто майже в три рази більше. У двох регіонах (Луганську і Севастополі) витрати на 1 телефонний апарат перевищили 60 і наблизились до 70 гривень.

Саме тому в Україні передбачається утворення Фонду універсальних послуг за рахунок цільової надбавки до тарифу на телекомунікаційні послуги, що надаються операторами і провайдером телекомунікацій. Міжнародною практикою доведено, що саме фонди універсального доступу споживачів до телекомунікаційних мереж та надання універсальних послуг є найбільш ефективним механізмом фінансування розвитку доступу та надання універсальних послуг електровз'язку. Створення таких фондів законодавчо закріплене в США, Канаді, Франції, Іспанії, Чилі, Перу, Росії та інших державах. Законодавче закріплення створення фонду виключає можливість будь-яких швидких змін в системі фінансування, у тому числі за умови затвердження механізмів фінансування урядом. Адже Кабінет Міністрів України не розробив механізм фінансування збиткових універсальних телекомунікаційних послуг, хоча така вимога передбачалася Законом України „Про телекомунікації” [10, с.221].

Сільський телефонний зв'язок

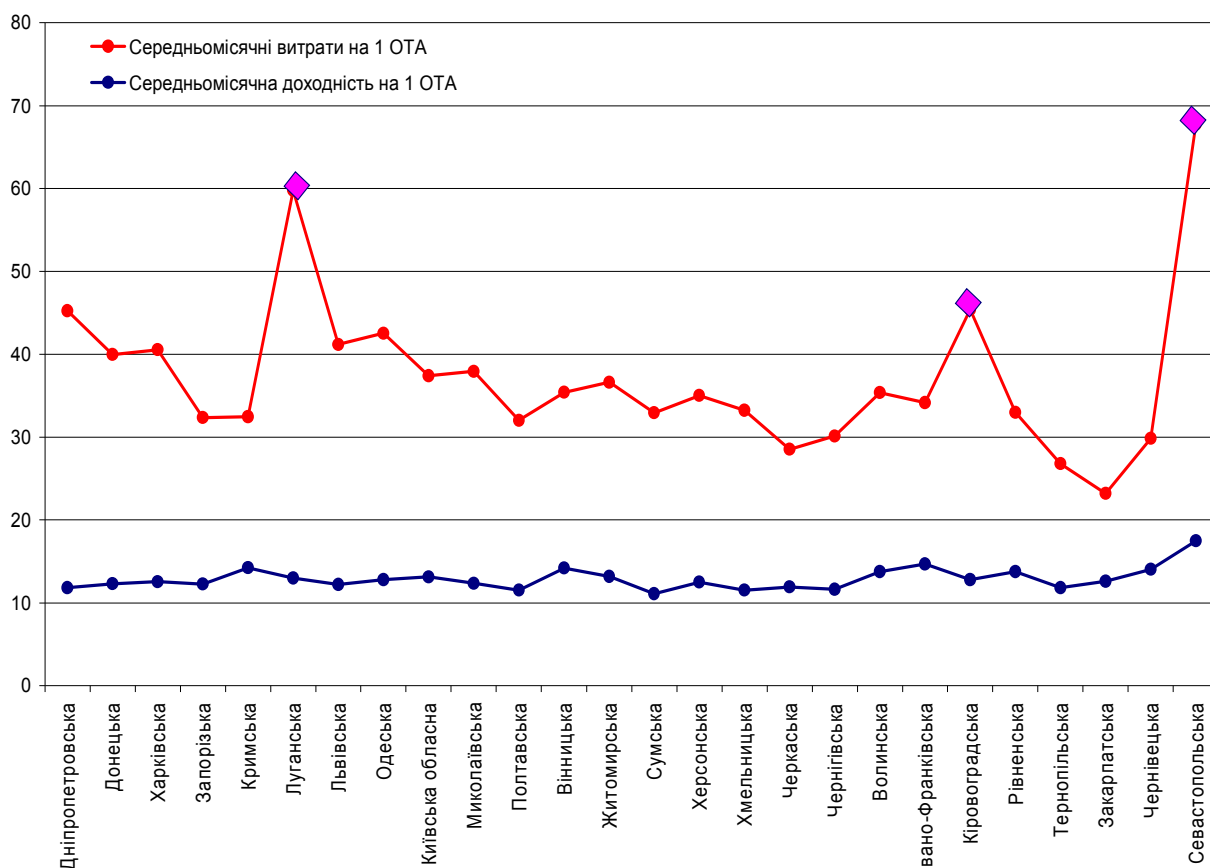

Рис.2. Середньомісячні доходи і витрати на 1 телефонний номер сільського телефонного зв'язку в 2008 році по регіонах України.

Фонд універсальних послуг – один з механізмів залучення коштів на розвиток низькорентабельних або збиткових послуг зв'язку – сільського телефонного зв'язку, зв'язку у важкодоступних районах і т.п. Кошти з такого фонду звичайно прямують на покриття збитків операторів на розвиток такого зв'язку. Такий Фонд може формуватися або за рахунок бюджетних коштів, або за рахунок відрахувань певної частки від доходів всіх операторів галузі зв'язку (в деяких випадках розмір цієї частки може диференціюватися залежно від рентабельності роботи операторів з надання різних видів послуг зв'язку).

Для досягнення переваг в галузі телекомунікацій необхідно вести активну політику, яка повинна ґрунтуватися на таких чинниках:

- стратегічним завданням кожної компанії, яка виходить на ринок послуг повинно бути розуміння того, що технологія повинна відповідати найкращим світовим зразкам;
- послуги, що пропонують оператори, мають задовольняти найрізноманітніші сегменти ринку населення, комерційні структури, бюджетні установи;
- активна цінова політика повинна направлятися на те, щоб послуги були доступними для різних категорій споживачів;
- перевага споживачів послуг зв'язку сьогодні надається відомим торговельним маркам і брендам, тому рекламний імідж має бути одним з головних чинників просування послуг на ринок зв'язку.

Висновки. Отже, збільшення доходів у галузі зв'язку відбувається за рахунок інтенсивних факторів розвитку, збільшення абсолютних показників, розширення спектру і кількості послуг, що дає можливість:

- створення сприятливих умов для залучення коштів у розвиток сектору телекомунікацій для реалізації довгострокових проектів;
- розширення інвестиційної діяльності усіх операторів зв'язку;

– активізації процесу залучення коштів юридичних і фізичних осіб до інвестування проектів розвитку місцевих телефонних мереж.

Використана література

1. Економіка підприємства: Практичний посібник. / В.І.Осіпов, А.І.Ягодзинський, В.Д.Граждан, А.Т.Никифоренко. – Одеса: Астропрінт, 2006. – 356 с.
2. Экономика связи / О.С. Срапионов, Т.А. Кузовкова, Г.М. Жигульская и др.; Под. ред. О.С. Срапионова и В.Н. Болдина. – М.: Радио и связь, 2005. – 296 с.
3. Жатько К.С. Бухгалтерський облік у схемах і таблицях. Навчальний посібник рекомендований МОН України. – К.: ЦУЛ, 2008. – 112 с.
4. Закон України „Про зв’язок” від 16 травня 1995 р. № 161/95-ВР – К: Укртелеком, 1995. – 26 с.
5. Закон України „Про телекомунікації” від 21 грудня 2003 р. № 161/95-ВР – К: Укртелеком, 2003. – 84 с.
6. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 580 с.
7. Орлов В.Н. Економіка зв’язку. – Одеса: УДАЗ, 2006.–331 с.
8. Орлов В.Н. Вдосконалення організаційної структури і фінансів галузі зв’язку України: Навчальний посібник. – Одеса, 2007. – 246 с.
9. Орлова В.К. Основи бухгалтерського обліку. Навчальний посібник рекомендований МОН України. – К.: ЦУЛ, 2008. – 294 с.
10. Основы экономики телекоммуникаций (связи): Учебник для вузов/ М.А. Горелик, Е.А. Голубицкая, Т.А. Кузовкова и др.; Под ред. М.А. Горелик и Е.А. Голубицкой. – М.: Радио и связь, 2004. – 412 с.